

Дело C-700/22

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

15 ноември 2022 г.

Запитваща юрисдикция:

Nejvyšší soud (Чехия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

26 септември 2022 г.

Жалбоподатели:

RegioJet a. s.

STUDENT AGENCY k.s.

Ответници:

České dráhy, a.s.

Správa železnic, státní organizace

Česká republika, Ministerstvo dopravy

[...] ОПРЕДЕЛЕНИЕ

Nejvyšší soud (Върховен съд, Чехия) [...], като разгледа касационната жалба на **а) RegioJet a.s.**, [...] **б) STUDENT AGENCY k.s.**, [...] с ответници **1) České dráhy, a.s.**, [...] **2) Správa železnic, státní organizace** (държавно предприятие „Управление на железниците“, Чехия), [...] **3) Česká republika — Ministerstvo dopravy** (Чешка република — Министерство на транспорта), [...] срещу решението на Vrchní soud v Praze (Апелативен съд Прага, Чехия) от 23 септември 2020 г., 3 Смо 10/2019–463, поправено с определение от 3 декември 2020 г., 3 Смо 107/2019–501, постановено във въззивно дело по разгледаните от Městský soud v Praze (Градски съд Прага, Чехия), См 6/2015, искания на жалбоподателите за връщане на неправомерни държавни помощи и за защита от нелоялна конкуренция, и като разгледа касационната жалба на първия ответник против посоченото определение на Vrchní soud v Praze (Апелативен съд Прага), определи:

I. [...]

II. **Отправя** до Съда на Европейския съюз следния преюдициален въпрос на основание член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз:

Трябва ли член 108, параграф 3, последно изречение от Договора за функционирането на Европейския съюз да се тълкува в смисъл, че в производството, образувано по искане на трето лице (конкурент), националният съд е длъжен да осъди получателя да върне помощите, предоставени в нарушение на тази разпоредба, включително ако (към момента на произнасянето на съда) е изтекъл давностният срок за правомощията на Комисията по член 17, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2015/1589 на Съвета от 13 юли 2015 година за установяване на подробни правила за прилагането на член 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз, вследствие от което предоставената помощ се счита за съществуваща помощ съгласно член 1, буква б), подточка iv) и член 17, параграф 3 от Регламента?

М о т и в и:

I.

Фактическите обстоятелства по делото и досегашният ход на производството пред чешките съдилища

1. Настоящото дело се води (в частност) по спор за връщането на парична сума, която според жалбоподателите представлява неправомерна държавна помощ, предоставена от втория ответник на първия ответник със съдействието на третия ответник.

2. Жалбоподателите, които се явяват конкуренти на първия ответник, твърдят, че вследствие от заплащането на покупната цена по договора за продажба на част от предприятие, сключен на 26 юни 2008 г. между първия ответник в качеството на продавач и втория ответник в качеството на купувач, се стига до предоставяне на неправомерна държавна помощ на първия ответник, доколкото, от една страна, определената покупна цена е била завишена със сумата, която жалбоподателите искат да бъде върната, а от друга страна, чрез заплащането на покупната цена с държавни средства първият ответник платил отново за същия актив, който преди това придобил чрез апорт от държавата с цел управляване на железопътната инфраструктура в обществен интерес.

3. На първа инстанция искът им е отхвърлен с решение от 6 февруари 2019 г. на Městský soud v Praze (Градски съд Прага) [...]. Жалбоподателите подават въззивна жалба до въззивния съд — Vrchní soud v Praze (Апелативен съд Прага), който с решение от 23 септември 2020 г. [...] потвърждава решението на първата инстанция по съществуването на делото.

4. Въззивният съд се мотивира с това, че Комисията не е провеждала разследване във връзка с предоставянето на сочената за неправомерна помощ, а междуременно изтича давностният срок по член 17, параграф 1 от Регламент 2015/1589. Затова според въззивния съд заплащането на въпросната покупна цена, ако изобщо представлява държавна помощ, трябва да се смята за съществуваща държавна помощ и затова съдът не може да разпорежи връщането ѝ на основание член 108, параграф 3 ДФЕС.

5. Жалбоподателите подават касационна жалба против решението на въззивния съд, като твърдят, че то е постановено при неправилно прилагане на закона.

6. В производството по касационната жалба касационният съд установява, че решението му по делото зависи от отговора на въпроса дали изтичането на давностния срок за правомощията на Комисията за възстановяване на помощта е пречка за националния съд да осъди получателя пряко на основание член 108, параграф 3 ДФЕС да върне помощта, за която Комисията не е била уведомена в съответствие с този член.

II.

Приложимото национално право

7. Делото следва да се реши при пряко прилагане на правото на Съюза. Разпоредбите на националното право не се прилагат.

III.

Приложимото право на Европейския съюз

8. В съответствие с член 107, параграф 1 ДФЕС, освен когато е предвидено друго в Договорите, всяка помощ, предоставена от държава членка или чрез ресурси на държава членка, под каквато и да било форма, която нарушава или заплашва да наруши конкуренцията чрез поставяне в по-благоприятно положение на определени предприятия или производството на някои стоки, доколкото засяга търговията между държавите членки, е несъвместима с вътрешния пазар.

9. В съответствие с член 108, параграф 1 ДФЕС Комисията в сътрудничество с държавите членки държи под постоянно наблюдение всички системи за предоставяне на помощ, съществуващи в тези държави. Тя предлага на последните всички подходящи мерки, които са необходими за последователно развитие или функциониране на вътрешния пазар.

10. Съгласно член 108, параграф 2, първо изречение ДФЕС, ако Комисията, след като е уведомила всички заинтересовани страни да представят своите мнения, установи, че помощта, предоставена от

държавата или чрез ресурси на държавата, е несъвместима с вътрешния пазар в съответствие с член 107, или че тази помощ е била използвана не по предназначение, тя взема решение, че съответната държава членка е задължена да отмени или измени тази помощ в срок, който Комисията определя.

11. Съгласно член 108, параграф 3 ДФЕС Комисията следва да бъде информирана в разумен срок, който да ѝ даде възможност да представи своето становище по отношение на всякакви планове за предоставянето или изменението на помощта. Ако тя счита, че такъв план е несъвместим с вътрешния пазар, като се позовава на член 107, тя без забавяне започва процедурата, предвидена в параграф 2. Заинтересованата държава членка не може да започне прилагането на предложените мерки, докато тази процедура не доведе до постановяването на окончателно решение.

12. Съгласно член 1, буква б), подточка iv) от Регламент 2015/1589 за целите на този регламент „съществуваща помощ“ означава помощ, която се счита за съществуваща съгласно член 17 от Регламента.

13. Съгласно член 1, буква в) от Регламент 2015/1589 за целите на този регламент „нова помощ“ означава всяка помощ, т.е. схеми за помощ и индивидуална помощ, които не са съществуваща помощ, включително измененията на съществуваща помощ.

14. Съгласно член 1, буква е) от Регламент 2015/1589 за целите на този регламент „неправомерна помощ“ означава нова помощ, която е въведена в действие в нарушение на член 108, параграф 3 ДФЕС.

15. Съгласно член 17, параграфи 1 и 3 от Регламент 2015/1589 правомощията на Комисията за възстановяване на помощ са предмет на давностен срок от десет години (параграф 1). Всяка помощ, по отношение на която давностният срок е изтекъл, се счита за съществуваща помощ (параграф 3).

IV.

Мотиви за преюдициалното запитване

16. Следва да се отбележи, че отправеният въпрос се отнася единствено до задължението на получателя да върне самата помощ (тоест без евентуалните допълнителни задължения, произтичащи от неправомерното предоставяне на помощ съгласно член 108, параграф 3 ДФЕС, например лихви върху преждевременно предоставена помощ и обезщетения за вреди).

17. Следва също така да се отбележи, че по настоящото дело стои не въпросът какъв е давностният срок за (иначе съществуващото) право да се иска пред национален съд връщане на неправомерно предоставената помощ пряко на основание член 108, параграф 3 ДФЕС, а единствено въпросът дали

получателят е длъжен да върне помощта включително когато съгласно член 1, буква б), подточка iv) във връзка с член 17, параграф 3 от Регламент 2015/1589 вследствие на изтичането на посочения там давностен срок тя се счита за съществуваща помощ, тоест за помощ, към която (поне съгласно самия текст на тези разпоредби) не се прилага (поне занапред) член 108, параграф 3 ДФЕС.

18. Посочените разпоредби от правото на Съюза не дават отговор, който да не оставя място за никакво разумно съмнение, на въпроса как погасяването по давност на правомощията на Комисията за възстановяване на помощта съгласно член 17, параграф 1 от Регламент 2015/1589 се отразява на задължението на получателя да върне помощта, която му е предоставена в нарушение на член 108, параграф 3 ДФЕС, каквото задължение той (иначе) би имал пряко на основание на тази разпоредба, и съответно дали националният съд е длъжен да осигури изпълнението на това задължение (вж. съображение 25 от Регламент 2015/1589, както и решения на Съда от 11 юли 1996 г., *Syndicat français de l'Express international (SFEI)* и др./*La Poste* и др., C-39/94, и от 8 декември 2011 г., *Residex Capital IV CV/Gemeente Rotterdam*, C-275/10).

19. Наистина в съображение 26 от Регламент 2015/1589 се посочва, че от съображения за правна сигурност е подходящо да се установи срок на давност от 10 години за неправомерната помощ, след изтичането на който не може да бъде разпоредено възстановяване. Не е ясно обаче дали това ограничение и неговите последици се отнасят само до евентуалното решение на Комисията (по член 16 от Регламента), или някои от последиците на разпоредбата могат да се проявяват (и) при произнасянето на национален съд пряко на основание член 108, параграф 3 ДФЕС.

20. Също така, в Известието на Комисията относно прилагането на правилата за държавна помощ от националните съдилища (ОВ С 305, 2021 г., стр. 1), от една страна, се посочва, че Регламент 2015/1589 не съдържа разпоредба, свързана с правомощията и задълженията на националните съдилища (т. 70), а от друга страна, се подчертава, че когато прилагат правилата за държавна помощ, ролята на националните съдилища е ограничена до това да оценят дали дадена мярка за помощ представлява съществуваща помощ и ако е така, не е налице нарушение на член 108, параграф 3 ДФЕС, което да трябва да отстраняват (т. 69).

21. Ето защо според запитващата юрисдикция въпросните разпоредби от правото на Съюза не дават еднозначен отговор на разглеждания въпрос (съответно не представляват *acte clair*).

22. В някои свои решения Съдът е вземал отношение по проблема за и последиците от изтичането на давностния срок за правомощията на Комисията за възстановяване на помощ по член 17, параграф 1 от Регламент 2015/1589 (а по-рано съответно по член 15, параграф 1 от Регламент (ЕО)

№ 659/1999 на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член 93 от Договора за ЕО). Тези решения обаче са постановени при различна фактическа обстановка и във връзка с преценката на различни задължения в сравнение с тези по настоящото дело.

23. В решение от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich* и др./*Finanzlandesdirektion für Tirol* и др. (C-368/04), Съдът излага общото разбиране, че Регламентът кодифицира и потвърждава практиката на Комисията в областта на контрола върху държавните помощи и изобщо не съдържа разпоредби относно правомощията и задълженията на националните съдилища, които и занапред се уреждат от разпоредбите на Договора съгласно тълкуването им от Съда.

24. По-нататък в решение от 16 април 2015 г., *Trapeza Eurobank Ergasias AE/Agrotiki Trapeza tis Ellados AE (ATE)* (C-690/13), Съдът пояснява, че съгласно член 1, буква б) от Регламент № 659/1999 помощта може да се квалифицира като съществуваща, когато е била предоставена след влизането в сила на Договора в съответната държава членка, но е изтекъл десетгодишният давностен срок, предвиден в член 15, параграф 3 от посочения регламент, и тогава при предоставянето на помощта държавата членка не е длъжна да спазва процедурата за предварителен контрол, предвидена в член 88, параграф 3 ЕО. Съдът достига до този извод при разглеждането на помощ под формата на предоставянето на привилегия на банка за общественополезна дейност, изразяваща се във възможност едностранно да вписва ипотeki съгласно национална разпоредба от 1929 г., както и при разглеждането на въпроса дали може да се приложи въпросната национална разпоредба. Следователно този извод не се отнася до задължението на националния съд да осъди получателя по иск от негов конкурент да върне предоставената му помощ в парична форма (съответно да изплати предоставената парична сума обратно на предоставилата я институция).

25. В решение от 30 април 2002 г., *Government of Gibraltar/Комисия* (T-195/01 и T-207/01), Първоинстанционният съд приема, че давностният срок по член 15 от Регламент № 659/1999 изобщо не отразява някакъв общ принцип, съгласно който новата помощ да се превръща в съществуваща помощ, а просто изключва възможността за възстановяване на помощта, ако е предоставена повече от 10 години преди намесата на Комисията.

26. Дори и в онзи случай обаче тази констатация е направена не във връзка с преценката дали е налице задължение за националния съд да осъди получателя да върне предоставената му парична помощ пряко на основание член 108, параграф 3 ДФЕС (или съответно член 88, параграф 3 ЕО), а в рамките на контрол над решение на Комисията за започване на официалната процедура по разследване по член 88, параграф 2 ЕО и Регламент № 659/1999.

27. По въпроса за естеството на срока по член 17, параграф 1 от Регламент 2015/1589 (или съответно член 15, параграф 1 от Регламент № 659/1999) Съдът взема отношение и в решения от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar/Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus a Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium* (C-349/17), и от 30 април 2020 г., *Nelson Antunes da Cunha/Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP)* (C-627/18). Той постановява, че давностният срок, предвиден в тази разпоредба, се прилага единствено спрямо правомощията на Комисията за възстановяване на помощта и следователно не може да се прилага към производството за възстановяване на неправомерна помощ от компетентните национални органи.

28. В посочените решения обаче Съдът анализира въпроса за значението на предвидения в тази разпоредба давностен срок от гледна точка на възможността за погасяване по давност на (иначе евентуално съществуващи) задължения, изтъкнати в производство пред национален съд съгласно член 108, параграф 3 ДФЕС (или съответно в резултат от решение на Комисията по член 16 от Регламент 2015/1589). В настоящия случай обаче изходът на делото пред запитващата юрисдикция зависи не от преценката на основателността на възражението за изтекла давност, което първият ответник в качеството си на получател на помощта повдига по отношение на (иначе евентуално съществуващите) задължения, произтичащи от член 108, параграф 3 ДФЕС, а от отговора на въпроса дали първият ответник като получател на помощта е длъжен да върне и помощта, за която не е отправено уведомление, но която вследствие на обективното изтичане на срока по член 17, параграф 1 от Регламент 2015/1589 се счита (оттогава) за съществуваща помощ (но не и за правомерна със задна дата).

29. Извън рамките на самата преценка на последиците от погасяването по давност на правомощията на Комисията по член 17, параграф 1 от Регламент 2015/1589 е от значение и изводът, до който достига Съдът в решения от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich* и др./*Finanzlandesdirektion für Tirol* и др. (C-368/04), и от 12 февруари 2008 г., *Centre d'exportation du livre français (CELF), Ministre de la Culture et de la Communication/Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE)* (C-199/06), а именно че решението на Комисията, с което помощ, за която не е отправено уведомление, се обявява за съвместима с вътрешния пазар, не води до саниране а posteriori на действията, които нямат правна сила поради това, че са извършени в нарушение на забраната по член 108, параграф 3 ДФЕС. Съдът обаче постановява и че от този член не следва задължение за националния съд да осъди получателя да върне (преждевременно) предоставената му помощ, ако Комисията вече е издала решение, с което установява съвместимостта на помощта с вътрешния пазар. Това не засяга задължението на получателя да заплати лихви за периода на неправомерност и да поправи вредите, причинени поради неправомерния характер на помощта.

30. Аналогично в решение от 23 януари 2019 г., *Presidenza del Consiglio dei Ministri/Fallimento Traghetti del Mediterraneo* (C-387/17), Съдът стига до извода, че изтичането на давностния срок, предвиден в член 15, параграф 1 от Регламент № 659/1999, не може да има за последица узаконяването с обратна сила на неправомерни държавни помощи само поради обстоятелството, че те стават съществуващи помощи по смисъла на член 1, буква б), подточка iv), и следователно не може да лиши изцяло от правно основание иск за обезщетение за вреди, предявен срещу съответната държава членка от засегнати от предоставянето на неправомерната помощ частноправни субекти и конкуренти.

31. И в тези решения обаче Съдът не се произнася по въпроса как изтичането на посочения давностен срок се отразява на самото задължение на получателя да върне помощта, която (първоначално) му е предоставена в нарушение на член 108, параграф 3 ДФЕС, пряко на основание на този член.

32. Според запитващата юрисдикция посочените разпоредби от правото на Съюза в този смисъл не представляват *acte éclairé* по разглеждания въпрос.

33. Ето защо може да се обобщи, че същината на поставения въпрос е в това дали (самото) изтичане на давностния срок за правомощията на Комисията по член 17, параграф 1 от Регламент 2015/1589 (включително в хода на производството пред националния съд), вследствие от което предоставената помощ се счита за съществуваща помощ съгласно член 1, буква б), точка iv) и член 17, параграф 3 от този регламент, изключва наличието на задължение за националния съд да осъди получателя да върне помощта (за която не е било отправено уведомление) пряко на основание член 108, параграф 3 ДФЕС.

34. Според запитващата юрисдикция при преценката на този въпрос изглежда допустимо да се приеме (макар и не без известни колебания), че щом като не следва пряко от член 108, параграф 3 ДФЕС задължение за националния съд да осъди получателя да върне преждевременно предоставената му помощ, когато Комисията вече е издала решение, с което обявява тази помощ за съвместима с вътрешния пазар, то на още по-голямо основание не е възможно съдът да наложи такова задължение въз основа на посочения член, ако вследствие от обективното изтичане на приложимия давностен срок Комисията вече не би издала (или не може да издаде) такова решение.

V.

[...]